

MALOLETNICI KAO ŽRTVE KRIVIČNIH DELA UČINJENIH ZLOUPOTREBOM RAČUNARSKE MREŽE

JUVENILES AS VICTIMS OF CRIMINAL ACTS COMMITTED UNDER THE MISUSE OF COMPUTER NETWORK

Đorđe Spasojević | Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo Beograd | spasojevic.djordje@gmail.com

Živanka Miladinović Bogavac | Poslovni i pravni fakultet, Univerzitet Union Nikola Tesla, Beograd | zivankamiladinovic@gmail.com

Sažetak

Činjenica je da je tehnološki razvoj unapredio mnoge aspekte života, ali je istovremeno, po principu mača sa dve oštrice, stvorio opravdan strah s'obzirom na brojne negativne posledice njegove zloupotrebe. Poseban segment tehnološkog razvoja gde su takve zloupotrebe sve prisutnije jesu računarske mreže. Takva bojazan je dodatno izražena kada su u pitanju maloletna lica, koja zbog karakteristika tog razvojnog perioda predstavljaju lake mete, što često dovodi do ozbiljnih i dugoročnih posledica. Iako se ova kategorija lica, po pravilu dobro snalazi sa takvim inovacijama, njihovo neiskustvo ih može lako dovesti u opasnost. Iz pomenutih razloga ovom problemu treba pristupiti sa teorijskog aspekta. Čini se da posebnu pažnju zavređuju pitanja koja su obrađena u ovom radu: uticaj internet zavisnosti na viktimizaciju; tipologija maloletnih žrtava; karakteristike žrtava internet pedofilije. Primenom meta-analize izvršena je sinteza rezultata postojećih istraživanja i stavova, koja je poslužila kao osnov za kritički osvrt i pokušaj davanja skromnog doprinosa rešavanju pomenutih pitanja.

Abstract

The fact is that technological development has improved many aspects of life, but at the same time, according to the principle of a double-edged sword, it created justifiable fear in view of the numerous negative consequences of its misuse. A special segment of technological development where such misuses are increasingly present are computer networks. Such fear is further expressed when it comes to juveniles, who, due to the characteristics of this development period, represent easy targets, which often leads to serious and long-term consequences. Although this category of people, as a rule, works well with such innovations, their inexperience can easily put them in danger. For the above reasons, this problem should be approached from a theoretical point of view. It seems that questions that have been discussed in this paper deserve special attention: the impact of internet dependency on victimization; typology of juvenile victims; characteristics of victims of internet pedophilia. The use of meta-analysis has resulted in the synthesis of the results of existing research and attitudes, which served as a basis for a critical review and an attempt to give a modest contribution to solving these issues.

Ključne reči: kompjuterski kriminalitet, maloletne žrtve, internet proganjanje, nasilje na internetu, internet pedofilija

Keywords: computer crime, juvenile victims, cyberstalking, cyberbullying, internet pedophilia

1. Uvod

Anonimnost koju pruža internet je moćno oružje i podstrek u rukama zlonamernih korisnika računarskih mreža za sprovođenje mnogobrojnih taktika kojima će narušiti privatnost ostalih korisnika.

Jedan od vidova zloupotrebe računarskih mreža, virtualne stvarnosti je povreda privatnosti korisnika zbog nemogućnosti da se kontrolišu lične informacije korisnika u pravcu njihovog čuvanja ili otkrivanja. Na meti zlonamernih korisnika neretko su maloletnici koji su i najčešći korisnici računarskih mreža.

Mnogobrojni vidovi zloupotreba računarskih mreža su naročito za maloletnike opasni jer nije neophodno njihovo ponavljanje ili trajanje, već i samo jedno negativno ponašanje koje je izvršeno upotrebom računarskih mreža može uzrokovati viktimizaciju žrtve u dužem vremenskom periodu. Postavljanjem samo jednog sadržaja putem računarskih mreža, isti postaju teško uništivi i dostupni milionskom broju korisnika sa opcijom čuvanja takvog sadržaja na memoriji računara ili mobilnog telefona i daljeg prosleđivanja. Sve ovo može dovesti do narušavanja fizičkog i psihičkog razvoja maloletnika.

Upravo zbog toga ova negativna pojava iziskuje stalno istraživanje, adekvatnu pravnu regulativu i konstantan rad na preventivi.

2. Uticaj internet zavisnosti na viktimizaciju maloletnika

Mnogi autori ističu uticaj slobodnog vremena na kriminalno ponašanje maloletnika, međutim zapostavlja se uticaj slobodnog vremena na stvaranje i porast broja maloletnih žrtava. Opšte je poznato da lica ove starosne dobi provode previše vremena za računarom i da se mnogi mogu smatrati internet zavisnicima. Kako navodi Stevanović „u našim uslovima svako ko uz aktivnosti vezane za internet provede svakodnevno „svega“ 4 sata dnevno, što je tek 28 sati nedeljno, duboko je zagrizao u zavisnost“ [1].

Young navodi pet zasebnih subtipova ponašanja koja preduzimaju internet zavisnici: „1) virtualna prijateljstva - opsesivno traženje prijateljstava preko interneta, 2) sajber seksualna zavisnost - kompulsivno posećivanje veb sajtova za odrasle koji se tiču sajber seksa i sajber pornografije, 3) zavisnost od mreže - uključuje kompulsivno kockanje, kompulsivnu kupovinu preko interneta i sl. 4) prezasićenost informacijama - kompulsivno veb surfovanje i pretraživanje baza podataka, 5) kompjuterska zavisnost - odnosi se na kompulsivno igranje video igrice“ [1]. Određeni oblici ponašanja karakteristični za ovu vrstu zavisnosti, mogu doprineti još većoj ranjivosti maloletnih lica u pogledu mnogih krivičnih dela, među kojima i u odnosu na krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka.

Iza tzv. virtualnih prijateljstava mogu se kriti brojne zlonamerne osobe, koje neretko predstavljaju potencijalnu opasnost i za punoletna lica. U još težoj situaciji mogu se naći maloletna lica usled specifičnih viktimogenih predispozicija. Milenković pod viktimogenim predispozicijama podrazumeva „karakteristične crte ili posebne osobine i okolnosti koje čine da određeni subjekt, bilo stalno, bilo privremeno bude izloženiji ili manje zaštićen od drugih, pa samim tim podložniji da bude žrtva određenog kriminalnog ponašanja ili određenog tipa kriminaliteta“ [2].

Učinioci, nakon upoznavanja i procene karakteristika žrtve, tipuju one sa određenim slabostima, tj. predispozicijama. Ukoliko zadobiju žrtvino poverenje, lako ga mogu zloupotrebiti što olakšava izvršenje određenih krivičnih dela poput računarske prevare. U tom slučaju na meti su prvenstveno lica iz imućnijih porodica, s' obzirom na namere učinioca.

Kompulsivno posećivanje veb sajtova za odrasle karakteristično je za maloletnike koji prolaze kroz krizu seksualnosti, koja je prema rečima Marića „bazirana na sukobu potreba za zadovoljavanjem intenzivnih seksualnih impulsa (po nekim istraživanjima seksualni nagon je najjači od 15-20 godine (...)) i nemogućnosti realizacije istih, pre svega usled brojnih socijalnih zabrana“[3]. Takvo ponašanje povećava rizik za unošenje pojedinih računarskih virusa, koji su u velikoj meri prisutni na tim sajtovima. Američka kompanija Malwarebytes otkrila je da su hakeri postavili na neke od najposećenijih porno stranica maliciozne reklame, specifične po tome što nije neophodno da se na njih „klikne“ kako bi se računar zarazio virusom [4].

3. Tipologija i karakteristike žrtava

Do opštih karakteristika, najlakše se može doći kada se odgovori na pitanje koji su osnovni razlozi zbog kojih neko postaje žrtva. Mršević ističe da se „mogu identifikovati slabost i različitost kao dve osnovne kategorije osobina žrtava vršnjačkog nasilja, a podvrste su najčešće njihova mešavina (...)“ [5]. Iako se ova podela načelno može smatrati prihvatljivom (između ostalog i zbog toga što se suštinski nadovezuje na iznetu tipologiju internet progonitelja i nasilnika), ona je ipak suviše ekstenzivna, pa se stoga nameće potreba za izdvajanjem određenih podkategorija.

Imajući u vidu da slabost može imati više značenja, čini se da je opravdano izdvojiti podkategorije kao što su: 1) slabi u objektivnom smislu i 2) slabi u subjektivnom smislu.

Pod žrtvama slabim u objektivnom smislu treba smatrati lica koja su u psihofizičkom pogledu inferiorna u odnosu na učinioca. To su prvenstveno lica koja su fizički slabija, sitnija, lica koja kasnije ulaze u pubertet, kao i ona koja su nemoćna i ometena u razvoju. Drugim rečima radi se o maloletnicima od kojih se ne očekuje da će uzvratiti istom merom ili pružanje ikakvog otpora u virtuelnom, a posebno u realnom svetu. Međutim, kako Hinduja i Patchin navode „maloletnici koji ne mogu da se izbore sa nasilnicima u realnom svetu, imaju veće šanse da to učine putem internet komunikacije, ukoliko procene da je mogućnost odmazde minimalna“ [6]. Ove žrtve mogu lako postati anonimni osvetoljubivi sajber progonitelji ili eventualno štreberi osvetnici, osim ukoliko nije reč o ometenim u razvoju. Dakle, često može doći do kontinuiteta nasilja iz jednog u drugi svet. Osim želje za osvetom, kod njih se može javiti motiv socijalne i psihičke kompenzacije, odnosno želja da „kompenzuju stvarne ili umišljene neuspehe ili nedostatke“ [7].

Slabi u subjektivnom smislu nisu inferiorni u psihofizičkom pogledu, ali ih učinioci smatraju slabim usled delovanja određenih društvenih okolnosti. To mogu biti oni koji su odbačeni ili koji nisu prihvaćeni i primljeni u krug svojih vršnjaka u stvarnom svetu. To su najčešće stidljiva i povučena lica, oni koji su promenili sredinu, školu. Po pravilu nemaju puno „prijatelja“ na društvenim mrežama među pripadnicima nove sredine. Neretko se događa da na pomenutim mrežama budu prihvaćeni od strane zlonamernih vršnjaka, kojima iste služe samo kao sredstvo i prostor za vršenje krivičnih dela. S obzirom da nisu objektivno slabe, ove žrtve se mogu javiti osim u ulozi osvetoljubivog sajber progonitelja i u ulozi osvetoljubivog anđela, ali sa učestalijom tendencijom za udruživanjem sa maloletnicima koji se nalaze u sličnom položaju. Izuzetno može se javiti i kao gladan moći, kako bi pokazao svoju snagu i time se zaštitio od daljih napada.

Razmatrajući različitost kao razlog nasilja nad vršnjacima u realnom svetu, Mršević navodi nekoliko tipova žrtava: oni koji imaju neki fizički nedostatak; lica drugačije veroispovesti kao i određene manjinske etničke pripadnosti; lica koja su zbog posebnih sposobnosti superiorna u odnosu na vršnjake; žrtve stvarne ili pretpostavljene manjinske seksualne orijentacije - muškobanjaste devojčice i feminizirani dečaci; žrtve koje su vanprosečno imućne ili siromašne; oni koji na razne načine nerviraju druge, (npr. lica koja govore piskavim glasom, imaju govornu manu, mucaju, itd); žrtve nasumičnih napada, tj. oni koji su se našli slučajno na pogrešnom mestu u pogrešno vreme [5].

Treba istaći, imajući u vidu usku povezanost nasilja među vršnjacima u stvarnom i virtuelnom svetu, da se pomenuta tipologija izuzev žrtava nasumičnih napada, može odnositi i na maloletne žrtve u virtuelnom svetu. Naime, ako se osvrnemo na tipove maloletnih učinilaca u sajber prostoru, može se zaključiti da oni u skladu sa svojim motivima biraju tačno određene žrtve, tj. one po pravilu ne mogu biti nasumične, za razliku od žrtava u realnom svetu.

Poput maloletnih žrtava usled slabosti, i ove se mogu transformisati u neke od vidova internet progonitelja ili nasilnika. Žrtve koje zlostavljači vide kao inferiorne zbog određenih razlika, mogu postati osvetoljubivi sajber progonitelji ili osvetoljubivi anđeli, dok one koje su doživljene

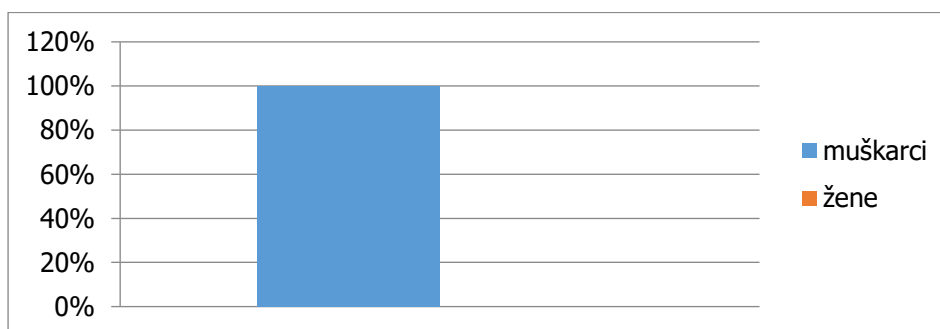
kao superiorne (talentovani, nadareni) ređe prolaze kroz proces transformacije iz žrtve u zlostavljača.

3.1. Žrtve internet pedofilije

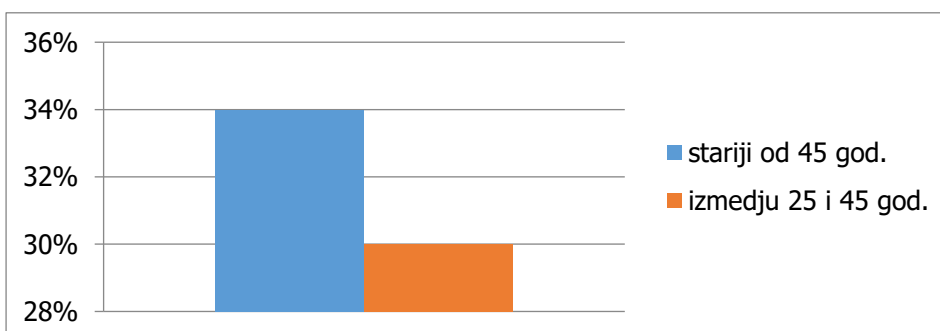
Veliki broj autora govori o karakteristikama pedofila u sajber svetu, dok se osobenosti žrtava gotovo zanemaruju. Ipak, iz specifičnosti koje se odnose na učinioce, mogu se izdvojiti određene karakteristike žrtava internet pedofilije. Među brojnim osobenostima žrtava, čini se da se mogu izdvojiti dve u subjektivnom i jedna u objektivnom smislu: 1) lakovernost, 2) bespomoćnost, 3) zadobijanje njihovog poverenja i uspostavljanje odnosa zahteva višefazni pristup.

Lakovernost se najčešće ispoljava u interakciji sa pedofilima koji se prema navodima pojedinih autora „obično lažno predstavljaju kao vršnjaci dece i stupaju u kontakt sa njima putem četa zadobijajući njihovo poverenje (...)” [8], a dosta ređe sa onima koji „mnogo direktnije, otvorenije i brže prelaze na seksualne teme” [9], ne predstavljajući se kao lice žrtvinih godina. U najopsežnijem delu policijske akcije „Armagedon” [10], 2011.godine, pripadnici Službe za borbu protiv organizovanog kriminala uhapsili su 19 osoba sa područja Vojvodine i centralne Srbije, osumnjičenih za internet pedofiliju, među kojima i seoskog sveštenika, direktora kompanije i advokata. Brojni primeri svedoče da su pedofili lica različitih profesija, od kojih su mnoge vezane za rad sa maloletnim licima, poput nastavnika, vaspitača, trenera, itd.

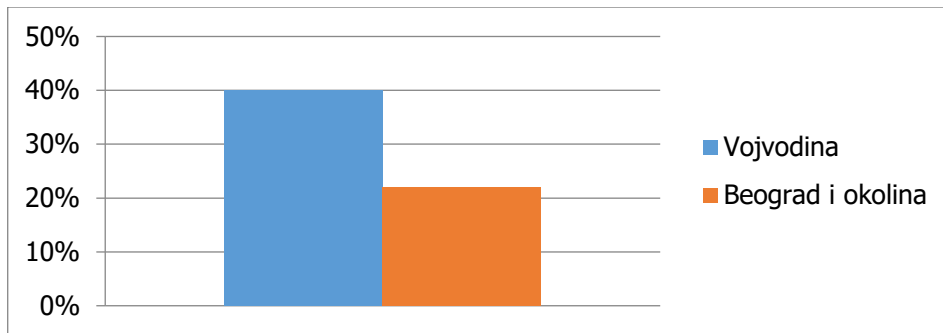
Podaci Posebnog odeljenja za borbu protiv visokotehnološkog kriminala koji se odnose na period 2011 - 2012.god., pokazuju da su pedofili: 1) isključivo muškarci (34% starijih od 45 god. a 30% starosti između 25 i 45 god.); 2) većina živi u Vojvodini (40%), Beogradu i okolini (22%), dok u gradovima iznad 200 000 stanovnika, prebivalište ima 40%; 3) 50% ima završenu srednju školu, 24% fakultet (u tri slučaja doktorske studije); 4) tehničko tehnološkim zanimanjima se bavi 30%, dok je zaposlenih isto koliko i nezapolenih (44%); 5) imovinu poseduje 22%; 6) njih 18 je u bračnoj zajednici, 6 je razvedeno, a dvojica žive u vanbračnoj zajednici; 7) decu ima 44%; 8) njih 5 je oslobođeno služenja vojnog roka (bolest, invaliditet), dok je 64% odslužilo vojni rok; 9) osuđivano je 5 lica (od kojih jedan više puta) [11].

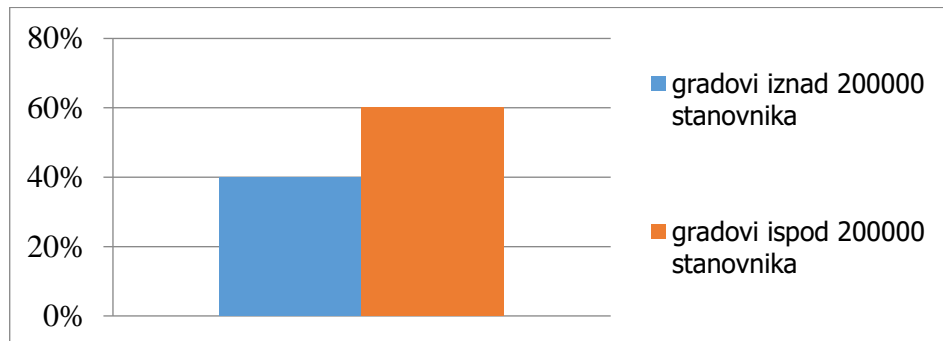
Slika 1. Zastupljenost pedofila prema polu

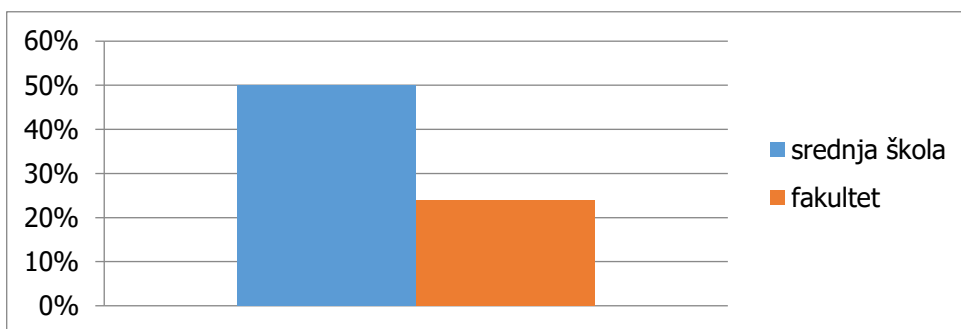
Slika 2. Zastupljenost pedofila prema uzrastu

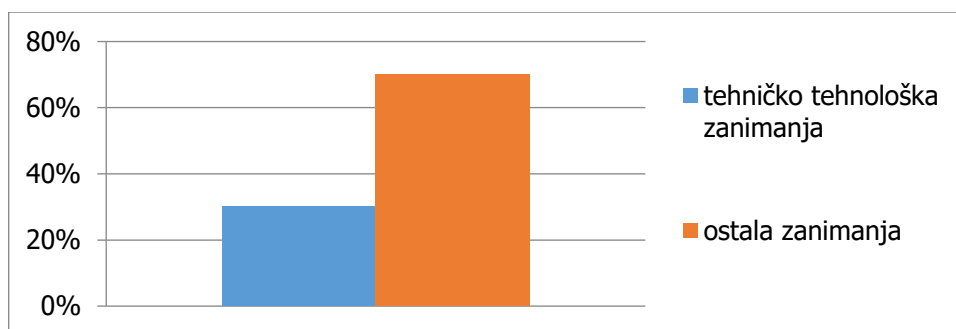
Slika 3. Zastupljenost pedofila prema mestu stanovanja

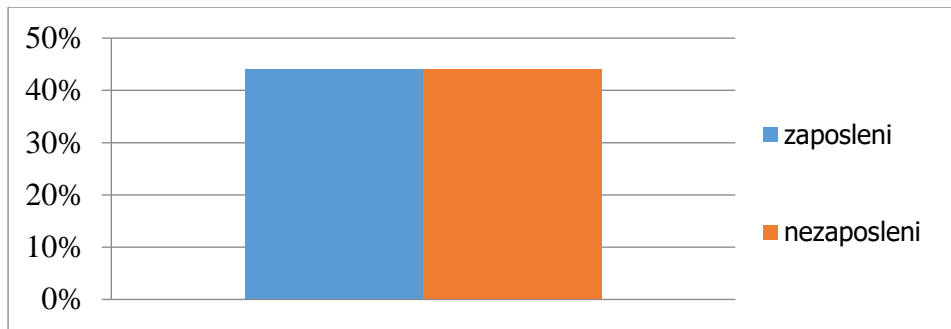
Slika 4. Zastupljenost pedofila prema broju stanovnika grada u kojem imaju prebivalište

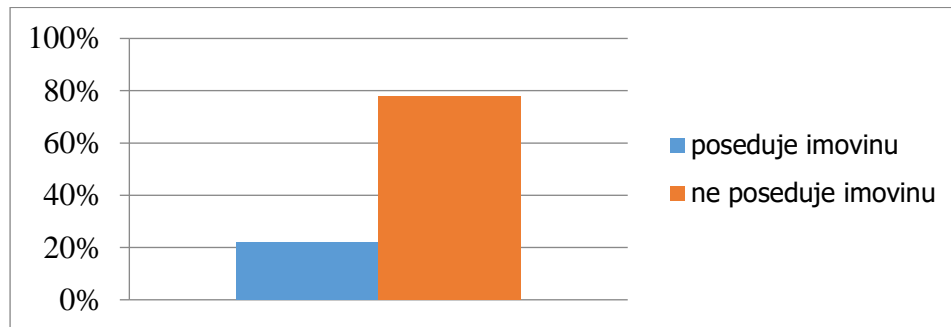
Slika 5. Zastupljenost pedofila prema obrazovanju

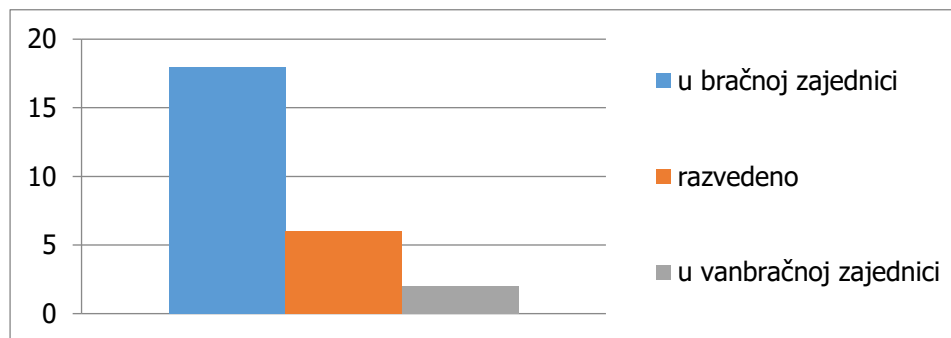
Slika 6. Zastupljenost pedofila prema zanimanju

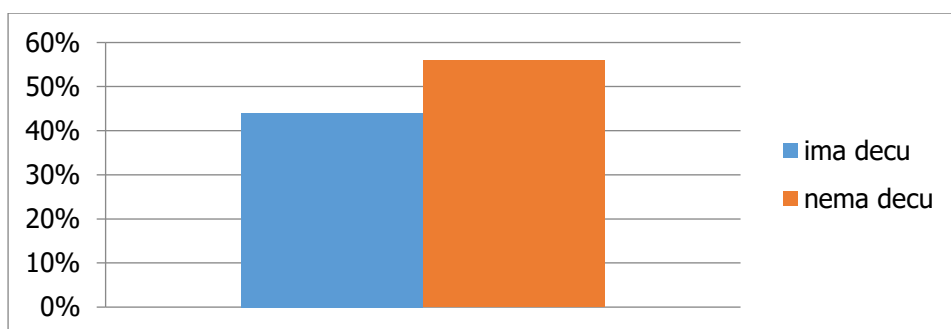
Slika 7. Zastupljenost pedofila prema radnom statusu

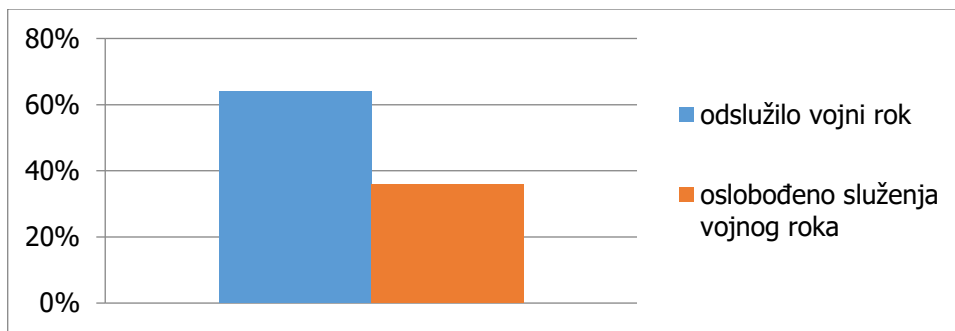
Slika 8. Zastupljenost pedofila prema imovinskom statusu

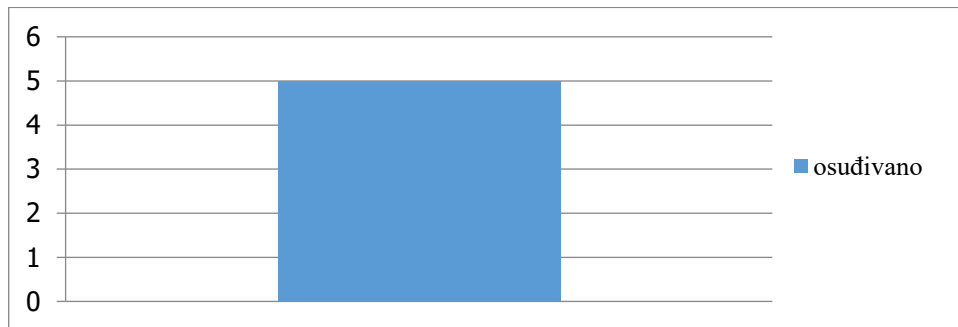
Slika 9. Zastupljenost pedofila prema bračnom statusu

Slika 10. Zastupljenost pedofila prema tome da li su roditelji

Slika 11. Zastupljenost pedofila prema tome da li su odslužili vojni rok

Slika 12. Zastupljenost pedofila prema tome da li su osuđivani

Reč je o licima koja vrlo dobro poznaju njihov način razmišljanja i slabosti poput lakovernosti i naivnosti i u stanju su da ih zloupotrebe. Žrtve usled toga često odaju informacije poput mesta stanovanja, škole koju pohađaju, porodičnim prilikama, itd. Osim toga, u prilog rizičnom ponašanju nepunoletnih lica su i navodi glavnog policijskog inspektora Odeljenja za borbu protiv visokotehnološkog kriminala Cvijovića, prema kojima se „31% njih srelo i lično sa osobom koju su po prvi put upoznali preko interneta“ [12].

U razgovoru sa učesnicima fokus gupe starosti od 10 do 13 godina za potrebe istraživanja Pokrajinskog ombudsmana, utvrđeno je kako oni „smatraju da su potpuno bezbedni i zaštićeni prilikom korišćenja interneta. Međutim, njihovo shvatanje opasnosti često podrazumeva samo viruse koji mogu da napadnu računarski sistem i onemogućće korišćenje, te pod adekvatnom zaštitom podrzumevaju antivirus programe.“ [11]. Drugim rečima, prepoznaju samo opasnosti od kompjuterskog kriminaliteta u užem smislu.

Bespomoćnost kao obeležje dolazi do izražaja u trenutku kada je zlostavljanje već otpočelo i kada su žrtve uvidele situaciju u kojoj se nalaze, ali nisu u stanju da pronađu izlaz. Postoje mnogi primeri u kojima su maloletnici slali svoje fotografije pedofilima koji bi ih nakon toga ucenjivali da moraju da nastave sa snimanjem, kako postojeće fotografije ne bi bile objavljene. [9] Davidson i Gottschalk navode da „ukoliko bi fotografije bile objavljene dete bi svaki put ponovo postalo žrtva kada god bi im se pristupilo, pri čemu slike na internetu mogu formirati trajan zapis zlostavljanja“ [13]. U strahu od reakcije porodice i okoline, pristaju na zahteve nasilnika i retko se obraćaju za pomoć. Na takav potez se retko odlučuju ne samo kada su ucenjeni, već i kada su suočeni sa pretnjama po sebe ili svoju porodicu. Psiholog Hana Hrpka, ističe da neki pedofili ucenjuju žrtve tako što u zamenu za novac traže bilo kakvu fotografiju. Kada dobiju istu na kojoj se nalazi žrtva u odeći, fotošopom je menjaju tako da žrtva ostaje gola. Nakon toga traže da im pošalje sliku na kojoj je zaista gola, kako prvu ne bi objavio na Fejsbuku, odnosno poslao roditeljima [14].

U nastavku akcije „Armagedon“, 2016. god. došlo je do hapšenja jednog od najbezobzirnijih internet pedofila. Najpre se u naizgled „bezazlenom“ razgovoru sa devojčicom detaljno informisao o njenoj porodici i zaključio da u njoj vladaju izrazito patrijarhalni odnosi, odnosno da su njeni roditelji, pogotovo otac, veoma strogi. U međuvremenu je zahtev za prijateljstvo poslao i njenim školskim drugaricama, o kojima je od devojčice saznao kompromitujuće detalje

(koja od njih puši, da li neka konzumira marihuanu, koja je imala seksualne odnose...). Potom je od žrtve tražio da zadigne majicu i pokaže grudi. Iako je prvo odbila, nakon što ju je pedofil ucenio da će u suprotnom drugaricama reći šta je sve o njima otkrila, ipak je pristala, pod uslovom da to uradi „samo na sekund“. Taj trenutak učinilac je snimio i iskoristio za dalje ucene, kako bi mu pokazala „sve više i više“. Pretio je da će snimak javno objaviti. U jednom trenutku, devojčica se požalila i sve joj ispričala majci, koja se i sama upustila u komunikaciju sa pedofilom u nameri da zaštiti dete, uz pretnje da će ga prijaviti policiji. To se pokazalo kao loš potez, budući da je počeo i nju da ucenjuje snimcima kćerke. U strahu od strogog muža, kao i da bi sačuvala ugled kćerke i ona je pristala da se skine pred kamerom. Najbizarniji trenutak je bio kada ih je primorao na zajednički „seksualni performans pred kamerama“, što su one i učinile. Nedugo potom, majka je odlučila da sve ispriča suprugu i slučaj prijave policiji, što je rezultiralo njegovim hapšenjem. [15]

Pedofili mogu iskoristiti bespomoćnost žrtve i kada nisu neposredno od nje dobili fotografiju. Jedan od takvih primera je ponašanje u teoriji poznato kao „seksting“, tj. situacija u kojoj žrtve sopstvene slike na kojima su obnažene, uz prateći tekstualni sadržaj šalju najčešće aktuelnom ili potencijalnom mladiću, odnosno devojci. Ignjatović navodi da su karakteristike „seksting delikata“: „da ih vrše maloletnici; u pravljenju fotografija, njihovom čuvanju i eventualnom daljem širenju po pravilu ne učestvuju punoletni; nekada se dobijene fotografije šalju drugim licima radi kompromitovanja vršnjaka na slici (jedino ukoliko se takva fotografija distribuiše preko društvenih mreža, postoji mogućnost da do nje dođu punoletna lica); većina fotografija se šalje aktuelnim ili potencijalnim mladićima/devojkama; tinejdžeri koji rade ovakve stvari obično ne znaju da su kažnjive“. Osim toga, autor se zalaže za „proglašenje ovakvih radnji deliktima bez žrtve“ i kao razloge navodi: „da se maloletnici zaštite od progona za ovakva dela, kao i to što su vrlo rasprostranjena“ [16]. Sa pomenutim sadržajem pedofili se mogu upoznati kada primaoci fotografija iste u svrhu kompromitovanja pošiljaoca, distribuiraju preko društvenih mreža. Jaishankar ističe da „u nekim slučajevima slanje takvih sadržaja drugim licima dovodi do teških duševnih trauma kreatora, a zabeleženi su i slučajevi da su izvršili i samoubistvo; osim toga, primalac može iskoristiti za maltretiranje i ucenjivanje kreatora ovakvih poruka“ [16].

Specifičnost žrtava pedofila, ogleda se i u tome što je najčešće potrebno preduzeti nekoliko koraka za dobijanje njihovog poverenja, koje je neophodno kako bi one ispunile želje zlostavljača. O'Connell navodi da se uspostavljanje odnosa sa po pravilu ostvaruje kroz nekoliko faza: 1) razvijanje prijateljstva (upoznavanje, pribavljanje osnovnih informacija o žrtvi, itd.), 2) produbljivanje odnosa (stvaranje iluzije najboljeg prijatelja), 3) procena rizika (postavljanje pitanja poput - da li ima svoju sobu, gde se nalazi računar i ko ga sve koristi, itd.), 4) uspostavljanje povlašćenog odnosa (pokazivanje razumevanja za probleme žrtve, saznavanje njenih tajni, itd.), 5) iniciranje seksualnih tema (postavljanje pitanja poput - da li se ikada poljubila/o, da li se dodiruje kada je sam/a, itd., podučavanje seksualnom ponašanju, itd.) [17].

Iniciranje seksualnih tema može kao epilog imati seksualno uznemiravanje tj. „ugrožavanje nekog lica otvorenim ponudama za stupanje u seksualni odnos“ [17]. U tom pogledu treba pomenuti istraživanje pod nazivom „Virtuelna devojčica“, koje je sprovedla nevladina organizacija ASTRA, kako bi istražila motive započinjanja razgovora sa maloletnicima. U okviru njega su testirane sobe za razgovor (chat rooms) „Krstarica“ i „Serbian cafe“. Za 50 sati provedenih u sobi za razgovor Astrina kreirana „petnaestogodišnja devojčica“ je primila 457 poziva na razgovor, pri čemu je u 27% slučajeva (125 razgovora) primećeno seksualno uznemiravanje [18].

Treba naglasiti da je teško utvrditi ukupan broj karakteristika. Ipak čini se da su pomenute tri najznačajnije i prisutne kod većine žrtava, o čemu svedoče i brojni slučajevi u praksi.

4. Zaključak

Povezanost kroz kontinuitet nasilja iz realnog u virtuelni svet, iskazana je kroz razmatranje tipologije i karakteristika maloletnih žrtava kompjuterskog kriminaliteta. Kada je reč o dve osnovne grupe žrtava nasilja među vršnjacima u realnom prostoru, žrtvama usled slabosti i žrtvama usled različitosti, autori ukazuju na mogućnost transformacije žrtve u učinioca pod dejstvom motiva poput osвете, nemogućnosti suprotstavljanja u stvarnom svetu itd. Istaknuto je da je pomenuta dvodelna podela, u delu koji se odnosi na žrtve usled slabosti, široko postavljena i predložena je klasifikacija na slabe u objektivnom i slabe u subjektivnom smislu, u zavisnosti od toga da li im pomenut epitet pristaje usled realnog činjeničnog stanja, ili je proizvod percepcije učinilaca usled delovanja određenih društvenih okolnosti. Na primeru policijske akcije „Armagedon“, predočene su osobine žrtava pedofila, tj. lakovernost, bespomoćnost, odnosno nemogućnost (pravovremenog) prepoznavanja opasnosti koja im pretila, pri čemu same upuštanjem u komunikaciju i odavanjem informacija doprinose sopstvenoj viktimizaciji. U pogledu rizičnog ponašanja ukazano je na potencijalne posledice internet zavisnosti, zbog čega je neophodno posebnu pažnju posvetiti preventivnim koracima.

Bibliografija

1. Stevanović Z., „Internet zavisnost - od igre do patologije“, *Revija za kriminologiju i krivično pravo* 1/2013., pp. 66-67.
2. Milenković J., „Kriminalna viktimizacija dece“, *Zbornik radova studenatadoktorskih studija prava* (ur. V. Đurđić, M. Lazić), Niš 2014., p. 43.
3. Marić J., Lukić M., *Pravna medicina*, Beograd, 2002., p. 167.
4. <http://www.021.rs/story/Zivot/Ljubav-i-sex/123709/Na-ovim-porno-sajtovima-vrebaju-reklame-prepune-virusa.html>, 5. mart 2017.
5. Mršević Z., „Žrtve vršnjačkog nasilja“, *Temida* 1/2013., pp. 77-82.
6. Hinduja S., Patchin J. W., „Cyberbullying: an exploratory analysis of factors related to offending and victimization“, *Deviant Behavior* 2/2008., p. 148.
7. Škulić M., *Maloletničko krivično pravo*, Beograd 2011., p. 61.
8. Prlja D., Korać V., Diligenski A., „Maloletnici i sajber kriminal“, *Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja* (ur. I. Stevanović), Beograd 2015., p. 356.
9. Pavlović Z., *Seksualna zloupotreba dece-kriminološki i krivičnopravni aspekti*, Novi Sad 2013., p. 137.
10. <http://www.blic.rs/vesti/hronika/pop-direktor-i-advokat-u-pedofilskom-lancu/4h46szc>, 28. maj 2017.
11. Dragin A. et al., *Eksploatacija dece na internetu – izveštaj istraživanju Pokrajinskog ombudsmana*, Novi Sad 2013., pp. 37-51.
12. http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/sadrzaj.nsf/Prevenција%20i%20borba%20protiv%20VTK%20i%20bezbednost%20pri%20komunikaciji%20na%20internetu.pdf, 29. maj 2017.
13. Davidson J., Gottschalk P., *Internet child abuse – Current research and policy*, New York 2011., p. 12.
14. <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/hrabra-mama-uzela-stvar-u-svoje-ruke-te-raskrinkala-i-prijavila-pedofila-koji-je-maloljetnice-pozivao-na-seks---458289.html>, 8. mart 2017.

15. <http://www.blic.rs/vesti/hronika/nezapamcen-slucaj-pedofil-ucenjivao-devojcicu-da-bi-se-skinula-a-onda-i-majku/egl111f>, 29. maj 2017.
16. Ignjatović Đ., Kriminologija, Beograd 2016., pp. 113-146.
17. O'Connell R., A typology of child cybersexploitation and online grooming practices, Preston 2003., pp. 8-11.
18. Ilić N. et al., Trgovina ljudima (decom) - pogled kroz internet prozor, Prozor Beograd 2006., p. 84

Istorija rada:

Rad primljen: 14.07.2018.

Prva revizija: 16.07.2018.

Druga revizija: 10.09.2018.

Prihvaćen: 17.09.2018.